

Autor: Karel Veliký

K vidění a slyšení toho bylo až dost. Přesto ještě tlumočíme některé kritické a nepřátelské hlasy odpůrců prvorepublikového režimu, který je teď širokými vrstvami zjevně stále silněji vnímán hlavně skrze kulisy a kostýmy barrandovských studií či televizních oslavných „dokudramat“.

Charakteristické je a zůstane, že první standarta, která se objevila na Václavském náměstí 28. října 1918, nesla hrdý nápis „Ulejšváci“. Skutečně pak tito ulejšváci obsadili nejteplejší místa a založili novou demokratickou šlechtu, dříve než se vojáci vrátili z front. V ulicích tehdy řečnil kde kdo a nejvíce nadávali a hanlivých pamfletů vydávali právě ti, kdož donedávna psali oslavné básně o přichylné oddanosti habsburskému domu. Erby byly smeteny s paláců, obrazy strhány a za povyku naházeny do Vltavy nebo spáleny. Do busty císaře, před nímž se donedávna kde kdo třásl, když se k němu jen přiblížil, vráželi lidé hřebíky. Ze škol byly odstraněny kříže. Sociální demokrat poslanec A... volal ve sněmovně: „Pane Bože, já věřím, že nejsi a lituji, že jsem nehřešil více.“ Lid měl radost a smál se, ale zapomněl, že vedle příkázání „nesesmilníš“, jest ještě také „nepokradeš“ a proti tomu lze déle hřešit. Dověděli jsme se také, že národnost je předsudek, z něhož se nutno oprostít, řeč jen dorozumívacím prostředkem a náboženství opiem národů.

„Děvčátko neříkej ne“ aneb I. republika v havlovské optice. Kolik lidí tyhle brýle nosí!

Radim Raýman, *Relativita a revoluce*, Praha 1940, str. 5nn.

*

Vědí bozi, nežli býti „pokrokářem“ poslední mody a vyznavačem ubrečené humanity služebné mentality, raději jsem nejčernějším reakcionářem pro toto „nové lidstvo“, bující jako plevel v republice a příživné jako cizopasná rostlina: pokrokem kryje se teď všecko, co se vymyká z řádu a tradice, co chce vše zpřevraceti a experimentuje vším na úkor zdraví přirozeného vývoje a zdaru národa i státu českého. Pokrokový je, kdo utkvívá na materialistickém názoru světovém, reakční je, kdo věří v mimojsoucno.

Lituji, že sám nejsem založen náboženštěji, přesto mám za lepší věřiti v nadsmyslno,

v Ducha, jenž není omezen na tuto zemskou kouli a uvězněn v jejích prostorových a časových hranicích.

(...)

Nuže, více méně diskutovati můžeš, občane československý, ale výsledku nenaděj: jsou zásadní věci, kde není možno připouštěti více názorů, káže evangelium humanitní spravedlnosti.

A ochotně poslušných přísluhovačů a příkyvovačů mu nechybí a nebude nikdy chyběti: Československá obec legionářská se již hlásí k janičárským službám a České slovo vyhrožuje všem neposlušným a nekriticky mlčícím brachialním násilím.

Arnošt Procházka, *Soumrak*, Praha 1924, str. 294, 235.

*

Pro T. G. Masaryka jsou exponovány tři strany: sociálně demokratická, soustředující dělnictvo, národně sociální, soustředující dav, a národní práce, soustředující inteligenci. To zajisté stačí, když se uváží, že Masarykovi je věrna též strana živnostenská, a to velice věrná, a že strana lidová, třeba se pro něho nemůže exponovat stoprocentně, přece jest mu oddána. Agrární strana není proti Masarykovi a prý jest velice pro něho; nelze o tom tak dobře rozhodovat, poněvadž agrárníci se řídí nejraději podle bursy; ale bursa byla dosud pevná. Masaryk má pro sebe i část Němců a mimo to má přátele ve všech ostatních stranách. Jeho gardu mimo staré pány různých protestantských konfesí tvoří mezi inteligencí *Přítomnost*. Nevím, jsou-li to gardisté samozvaní, ale gardisté to jsou.

Vedení této gardy má v rukou či spíše v hlavě pronikavý a břitký nástupce Karla Havlíčka Borovského Ferdinand Peroutka. Usazuje opozičníky svým způsobem, téměř typickým, jenž zesměšňuje protivníka v očích většiny. Stačí, ozve-li se smích, který jest znamením k ukončení diskuse. Karikatura nahrazuje i nedostatek argumentů. Je to dobrá metoda pro pouliční tisk a nevybíravé publikum. Bylo by však divno, že tyto prostředky stačily Ferdinandu Peroutkovi k tomu, aby imponoval samému T. G. Masarykovi. Jeho moudrost spočívá v nadutosti a jeho chytrost v drzosti. Peroutka nadarmo nebyl v *Tribuně*, kde se od židů mohl přiučit jejich způsobům, a vtipy v *Tribuně* bývají často dávivě hovadské.

A ne náhodou *Lidové noviny* učinily Peroutku svým bijcem. V této funkci se zacvičoval též Karel Čapek, ale dělal to jaksí kulhavěji než Peroutka a jeho politické úvodníky byly opravdu trapné. Zvláštním zjevem jsou Masarykovi podkuřovatelé. Aby prvnímu presidentovi byl dán obzvláštní nimbus, byl od určitých krasořečníků vynášen jako mudrc, prorok, spasitel, bratr Ježíšův, Bůh a víc než Bůh. Začaly to dělat *Lidové noviny* už v roce 1918. Kdyby se to sebralo a udělala z toho antologie, bylo by to něco apokalypticky strašného.

Jaroslav Durych, „Rozmach a fašismus“, v: *Rozmach*, ročník V. /1927, str. 394nn.

*

Demokratismus je „definitivní, konečnou formou vlády v každé kulturní společnosti“, vysvítilo v jubilejní den 28. října nejen z projevu presidentova, ale i ostatních řečníků. Dr. Šrámek, zástupce ministerského předsedy, prohlašuje např. kategoricky: „Víme všichni, že pro nás není jiné cesty.“ Triumf demokracie, jako praktického vládního systému, to byl úplný, hlavně ovšem u těch, kteří jí vděčí za svůj význam a skvělou kariéru. Je nesporno, že za dnešních poměrů se proti demokracii mnoho nesvede. Z příčin docela lidských: příliš mnoho lidí je jí zavázáno za řadu výhod, vydatných a často natolik diskrétních, že před očima demokratické veřejnosti vypadají jako nevýhody. Jsme u nás zatím příliš v bezpečí, než aby se vytvořila atmosféra, která by opravňovala k větším nadějím. Nezbyvá než cesta duchovního boje.

Demokracie je idea, aspoň do jisté míry a u některých lidí. Budeme bojovat proti myšlence demokratické myšlenkou svou, což jsme konečně dělali a děláme od počátku dob rozmachovských... Není pravda, že demokracie je vyšším stupněm vyšším z nižší monarchie (demokracie je právě tak stará, ne-li starší!). Není pravda, že chyby a vady demokracie se dají omluvit krátkou zkušeností s demokratickým režimem. Není pravda, že je vládou všech. Každá vládní soustava je řízena výběrem, buď nejhorších nebo nejlepších lidí nebo konečně lidmi prostředními jako u nás.

Jan Scheinost, „Boj o ideu“, v: *Stěžeň*, číslo 8 / 1928.

*

Nejpodlejší záměry, tůně jedu a zloby byly výtečně maskovány bujarou květenou humanistických frasí. Málokomu se podařilo prosekati se těmito orgiemi svrchovaného pokrytectví. Nezkušené v nich zůstali vězet. Těmto bylo nutno otvírat oči.

(...)

Podívej se kam chceš! Korupce roste každým dnem. Justice kolísá. Nikdo není jist, nebude-li zítra nařčen z neznámých zločinů. Lékaři zjišťují paralysu u pacientů, kterých nikdy neviděli. Nejrzejší fráze zakrývají nejpodlejší zločiny – vlastně jich už ani nezakrývají. Perverse zla, jinak se to nedá nazvat. Debakl hospodářský, který jde ruku v ruce s debaklem morálním: kdo krade, jde kupředu. Paragrafy jsou schopny záchvatů milosrdenství propouštějíce s oblibou největší zločince. Malí jsou postiženi v každém případě.

František Zavřel, *Fortinbras*, Praha 1930, str. 103, 47 (zakazovaný a nejsilněji cenzurovaný prvorepublikový román).

*

Mezitím zradí nás i ta záloha, kterou jsme dosud měli v lidu: lid už není náš, lid nás zradí, neboť rozvrat a zkáza šíří se mezi lidem novinami, tiskem různých těch stran, z nichž i agrární

je na straně zrádců. Druhým pomocníkem rozvratu je dnes škola, učitelstvo, povolný nástroj profesorů a ti zase jsou povolný nástroj Masaryka a realistů.

Neboť udělá-li se z národa Realismus, bude z lidí zvěřinec, tj. něco nižšího, horšího, protibožského, protipřirozeného a tedy nelidského.

(...)

Naši otcové na rolích prostě dělali, pracovali, dnes však už se jen vyrábí; neslouží se národu (neobětuje se!) bližnímu (Kristu, jenž je představitelem „těch nejmenších“) a zemi, která je dobrá, trpělivá, poslušná a krásná – nýbrž Kapitálu!

Dříve ještě byl Bůh a národ, dnes už je jenom Bursa.

Jakub Deml, *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*, Praha 1931, str. 323, 373nn.

*

Démonická působnost hesel do lidu vržených spočívá opět na velice zajímavé duševné zkušenosti, že není člověk stále v pohotovosti myšlenkové a při napjatém vědomí. Toto přemírou různých a se střídajících dojmů unavuje se ve své ostražitosti a „censuře“ vjemů, takže většina působivých elementů duševních dostává se do spodních podvědomých oblastí našich jaksi obejitím bdělého vědomí. Jsou námi přijímány jako pravdy, jen když před tím nám byly sdostatek sdělovány aneb na oči stavěny. A na tomto podkladě spočívá strašlivá moc moderního obchodu a průmyslu, reklama, která právě v zemi nejdavovější, v U. S. A., sklízí nejvýznačnější triumfy. Reklamou se dají docílit divy. Reklamou, která přechází zcela bez protestu a uvědomění do našeho nitra a to v dobrém, daleko však více ve zlém. Možno pak působení její nazvati i hypnosou v bdělém stavu.

Docílili jsme, že zmizeli analfabeti v našem národě, ale s nimi bohužel mizí i stoprocentní učenci a šíří se čím dál více lacinější, rozředená ne již polovzdělanost, ale ještě něco nižšího: osmina, desetina vzdělanosti, lidové jarmareční zboží.

Nemůžeme nepozorovati na jedné straně těmito všemi vlivy rozmáhající se mentální roztříštěnost a stoupající oploštělost myšlenkovou, která ve sféře mravní jeví se stupňovanou sprostotou, surovostí!

(...)

Ve středověku byla Světice, ve století osmnáctém kult šlechtičny a dnes je kult děvky! Moderní pojmy jsou mezinárodní beznárodnost, světoběžnictví, anarchismus. Tak i rodina a láska manželská jest přežitkem, jenž moderně byl „nahrazen“ volnou láskou, partnershipstvím, nevěrou všech vůči všem, kamarádkým manželstvím, tímtož „na zkoušku“, atd., atd.

A lék proti těmto náhražkám, sugescím a hypnosám hesel? Zcela jednoduchý. Především vezměme si příklad a vzor z národa vyvoleného, který děkuje za svou mnohatisíciletou existenci, jakož i dnešní nejpevnější odolávání povšechnému úpadku a rozvratu jedině do krajnosti houževnatému držení se nejsilnějších pilířů: Boha, národa, rodiny. Přál bych každému matrikovému katolíku viděti sílu a náruživost modliteb orthodoxních židů karpatských. Kéž bychom měli jen desátý díl srdnatosti této rasy v hájení svého náboženství, své víry a zvyků po otcích zděděných. Jen dvacátý či ještě menší jich národní a rasové soudržnosti a vzájemné pomoci, v níž stojí vposledku jeden za všechny a všichni za jednoho. A posléze jen stý díl jejich radosti rodinné z potomstva řádně odchovaného a zaopatřeného. Jejich rodina jest tajemstvím jejich šesti či sedmitisícileté existence!

Dr. R. W. Hynek, *Obrození Římem*, II. díl, 2. vydání, Praha 1930, str. 339nn.

Má to pokračování...